

УДК 378(460)

НІМЕЦЬКА ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ: ІНТЕРКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Пивовар Ю. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
Україна, м. Харків

Освітня система в період світової глобалізації зазнає суттєвих змін. Її рушійною силою стає актуалізація обдарованості, тобто забезпечення підтримкою творчих здібностей особистості, здатної досягти успіхів у сучасному інноваційному суспільстві. ФРН має довгу історію та міцні традиції в галузі організації навчання молоді, на яку покладено завдання створити майбутнє для всього європейського простору, оскільки Німеччина займає вагомую позицію в Євросоюзі. Та незважаючи на те, що ФРН є зразком успішно функціонуючої системи підтримки обдарованої особистості як на державному рівні, так і з боку приватного сектору, і досі залишаються актуальними проблеми подолання культурних, соціальних та економічних протиріч між західними та східними землями, а також питання інтеграції дітей та молоді із сімей мігрантів та з білінгвальних сімей. У кінці двадцятого століття німецькі вчені звертають увагу до необхідності забезпечення дітей із сімей мігрантів особливими умовами навчання та виховання задля прискорення процесу культурної інтеграції в німецьке суспільство. У статті розкриваються особливості державної системи підтримки обдарованої молоді з позиції інтеркультурної педагогіки, зокрема, звертається увага до необхідності полікультурної психолого-педагогічної підготовки викладачів та соціальних робітників, а також різноманітних напрямів роботи з обдарованими дітьми із сімей мігрантів.

Ключові слова: обдарованість, інтеркультурна педагогіка, полікультурна підготовка, психолого-педагогічні кадри, мігранти.

Пивовар Ю. О. Немецкая государственная система поддержки одарённой молодёжи: интеркультурный аспект / Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, г. Харьков.

Образовательная система в период мировой глобализации подвергается существенным изменениям. Ее движущей силой становится актуализация одаренности, то есть обеспечение поддержки творческих способностей личности, способной достичь успехов в современном инновационном обществе. ФРГ имеет долгую историю в области организации обучения молодежи, на которую возложена задача создать будущее для всего европейского пространства, поскольку Германия занимает весомую позицию в Евросоюзе. Но несмотря на то, что ФРГ является образцом успешно функционирующей системы поддержки одаренной личности, до сих пор остаются актуальными проблемы преодоления культурных, социальных и экономических противоречий между западными и восточными землями, а также вопросы интеграции детей и молодежи из семей мигрантов и из билингвальных семей. В конце двадцатого века немецкие ученые обращают внимание на необходимость обеспечения детей из семей мигрантов особыми условиями обучения и воспитания для ускорения процесса культурной интеграции в немецкое общество. В статье рассмотрены особенности государственной системы поддержки одарённой молодёжи с точки зрения интеркультурной педагогики, в частности, уделяется внимание необходимости поликультурной психолого-педагогической подготовки преподавателей и социальных работников для работы с одарёнными детьми из семей мигрантов.

Ключевые слова: одарённость, интеркультурная педагогика, поликультурная подготовка, психолого-педагогические кадры, мигранты.

Pyvovar Y. O. German state system for support of talented youth: intercultural aspect / Kharkiv National Pedagogical University after G. S. Skovoroda, Ukraine, Kharkiv.

The educational system in the time range of globalization gets significant changes. Its driving force is the actualization of talent that provides support for individual creative abilities, ability to succeed in today's innovation society. Germany has a long history and a strong tradition in the field of training of young people entrusted with the task of creating a future for the entire European space, as Germany has a significant position in the European Union. But despite the fact that Germany is an example of successfully functioning system that supports talented persons at the state level and the private sector, there are still contemporary problems to overcome cultural, social and economic contradictions between western and eastern lands, as well as the integration of children and young people from migrant and bilingual families. At the end of the twentieth century German scientists call attention to the need to provide children from migrant families with special educational conditions for cultural integration into German society. The article reveals peculiarities of state system for support of talented youth from the standpoint of intercultural pedagogy; in particular, it calls attention to the need for multicultural psychological and pedagogical training of teachers and social workers, as well as various areas of talented children from families of migrants.

Key words: talent, intercultural education, multicultural education, psychological and pedagogical staff, workers.

Вступ. Освітня система в період світової глобалізації зазнає суттєвих змін. Її рушійною силою стає актуалізація обдарованості, тобто забезпечення підтримкою творчих здібностей особистості, здатної досягти успіхів у сучасному інноваційному суспільстві. Федеративна республіка Німеччини має довгу історію та міцні традиції в галузі організації навчання молоді, на яку покладено завдання створити майбутнє для всього європейського простору, оскільки Німеччина займає вагому позицію в Євросоюзі. Та незважаючи на те,

що ФРН є зразком успішно функціонуючої системи підтримки обдарованої особистості як на державному рівні, так і з боку приватного сектору, і досі залишаються актуальними проблеми подолання культурних, соціальних та економічних протиріч між західними та східними землями, а також питання інтеграції дітей та молоді із сімей мігрантів та з білінгвальних сімей.

Сучасні дослідники наголошують на тому, що не лише обдаровані, але й соціально-педагогічні кадри потребують спеціальної полікультурної підготовки. О. Гуренко зазначає, що вона можлива за умов засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знань культури власного етносу [1, с. 67]. Тож сьогодні, в часи загострення міжнаціональних суперечностей, саме полікультурний вектор організації навчання й виховання особистості з високими здібностями може вивести демократичне суспільство на новий рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У кінці двадцятого століття німецькі вчені Г. Бергер, І. Дім, В. Нике [2; 3; 5] та інші звертають увагу до необхідності забезпечення дітей із сімей мігрантів особливими умовами навчання та виховання задля прискорення процесу культурної інтеграції в німецьке суспільство. Ще раніше, в сімдесятих роках, коли спостерігається найбільший потік мігрантів із Туреччини та країн Східної Європи, виникає новий напрям у педагогічній науці, а саме – педагогіка для іноземців (Ausländerpädagogik). В останні десятиріччя проблематику інтеркультурного навчання та виховання актуалізовано і в українському науково-педагогічному просторі (В. Борисов, Л. Пуховська, Г. Філіпчук). Характерні тенденції розвитку навчання обдарованої молоді ФРН із різних соціальних та етнічних груп є предметом дослідження вітчизняних (Я.Беккер, Н.Козак, Л.Чухно та ін.) та зарубіжних учених (Г.Піхта, К.Хеллера, Г.Фенда та ін.).

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей державної німецької системи сприяння розвитку обдарованої молоді в інтеркультурному аспекті, ґрунтуючись на систематизації поглядів провідних вітчизняних та

німецьких учених на проблему забезпечення обдарованих дітей із сімей мігрантів умовами для розвитку здібностей та полегшення процесу інтеграції в німецьке культурне суспільство.

Виклад основного матеріалу.

На сучасному етапі у європейських країнах, зокрема у ФРН, здійснюється ефективне міжнародне співробітництво у світовому освітньому та науковому просторі, яке дає можливість створити систему молодих наукових кадрів. Головними напрямками міжнародного співробітництва у сфері навчання обдарованої молоді Німеччини є:

- участь у проектах і програмах, що спрямовані на інтеграцію німецької системи дистанційного навчання у світову освітню систему з урахуванням національних інтересів, зокрема створення мережі міжнародних віртуальних університетів, до складу яких входять навчальні заклади різних країн;
- участь у проектах, що підвищують статус національних телекомунікаційних мереж у науково-освітній сфері на міжнародному рівні;
- проведення молодими науковцями спільних наукових досліджень;
- організація заходів з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та інших фахівців, зокрема відряджень та стажування за кордоном.

Завдяки впровадженню новітніх програм міжнародного співробітництва підвищується авторитет обдарованої молоді Німеччини на світовому рівні. Таким чином, пріоритетність національної освітньої стратегії Німеччини щодо навчання і виховання обдарованої молоді сприяє реалізації інтересів країни у сфері зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності, зміцненню позицій і авторитету на міжнародній науковій арені та інтеграції в загальноєвропейський освітній простір.

З іншого боку, в Німеччині існує велика кількість молодих людей з високими здібностями, які потребують інтеграції на початковому етапі у німецьке суспільство та пізніше – у світовий науковий простір у якості громадянина Німеччини. Це стосується більшою мірою дітей мігрантів, яких на сьогодні у ФРН проживає 7,3 млн, що складає 9 % від загальної кількості населення) [1, с. 67]. Завданням «педагогіки для іноземців», чи «інтегративної педагогіки», започаткованої в 70-х роках минулого століття, стало подолання проблеми соціокультурної інтеграції мігрантів шляхом усунення так званого «дефіциту мови» (Sprachdefizit), що є найвагомішим стримуючим фактором в особистісному розвитку людини, яка не відчуває себе повноправним громадянином країни. Саме тому основними засадами інтегративної освіти були й залишаються педагогіка миру, інтегративна педагогіка, антирасистська педагогіка та педагогіка співпраці. Німеччина – одна з багатьох країн Європи, яка звертає увагу на створення гомогенної культурної спільноти із збереженням культурної ідентичності. Схожі риси має освітня політика Великої Британії, де багато років актуалізується концепція поєднання «антирасистського виховання» (Antiracist Education, ARE) з мультикультурним (Multicultural Education, MCE) [4].

Коли ж вектор національної освітньої концепції ФРН було звернено до пріоритетної галузі, а саме – сприяння розвитку обдарованої особистості, постало питання: як забезпечити необхідними умовами для розвитку особливих здібностей школярів та студентів, для яких Німеччина не є рідною країною. Головні труднощі, пов'язані з дефіцитом мови, досить успішно долаються завдяки специфіці шкільної програми, якою встановлено додаткові години для вивчення німецької мови.

Слід також згадати позитивний досвід створення «інтегративного курсу» для іноземців, бажаючих отримати німецьке громадянство. У рамках шестимісячного навчання мігранти мають змогу не лише вивчити мови, але й ознайомитися з основними віхами історії Німеччини, її культурою,

особливостями економічної та правової системи. Складніше діагностувати серед іноземців обдарованих, які потребують як соціокультурної, так і грошової допомоги.

На разі в Німеччині відкрито соціальні центри, які надають психолого-педагогічну підтримку обдарованим дітям із сімей мігрантів, зокрема їхнім батькам. Фінансування роботи таких організацій займається як держава, шляхом щомісячних дотацій федеральним землям, так і приватні товариства. Так, на сучасному етапі Фондом імені Херті за участю Федерального Німецького Банку та Федеральної комісії з питань освіти, молоді та спорту було відкрито спеціальні програми матеріальної допомоги обдарованим дітям з Китаю, Польщі, Туреччини, В'єтнаму, Росії, України (загалом учні з 53 країн світу). Варто також згадати програму СТАРТ, що є популярною в усіх 16 німецьких землях. Пріоритетами цієї програми є виявлення обдарованості незалежно від віку, статі й національності та організація подальшого розвитку особистості в різних галузях науки, культури та спорту.

Дослідники Г. Бергер та А. Хайнбокель [2; 4] також дотримуються думки про те, що допомоги й професійної допомоги потребують не лише діти та молодь з особливими здібностями, але й вихователі, вчителі та соціальні робітники. Вважаємо за доцільне відзначити важливу роль у підготовці спеціальних педагогічних кадрів для виховання й навчання обдарованою молоддю університету в місті Ніймеген, що пропонує вихователям дошкільних закладів, працівникам соціальних служб, психологам, педіатрам, учителям шкіл та гімназій, а також викладачам вищої школи німецькомовних країн курс підвищення кваліфікації з подальшим присвоєнням звання «Спеціаліст у галузі роботи з обдарованою особистістю». Участь у курсі підтверджується отриманням ЕСНА-Диплома, що завоював популярність і визнання в країнах Європи. Як свідчать результати статистичних досліджень, щорічно кількість учасників – випускників цих курсів з Німеччини становить від 50 до 100 осіб [5]. Існує також можливість захисту дисертацій у цій галузі.

Відповідно до спеціальної програми навчання для отримання ЕСНА-Диплома фахівці у галузі роботи з обдарованою молоддю повинні володіти наступними знаннями та вміннями:

Згідно програми ЕСНА, спеціаліст у галузі роботи з обдарованою особистістю має виконувати такі функції:

- координаційну (здійснювати керування процесом розвитку здібностей);
- діагностичну (здійснювати моніторинг та аналіз інформації про індивідуальні психофізіологічні особливості з метою виявлення обдарованості);
- консультативну (надавати необхідну інформацію про ефективні умови соціальної і педагогічної підтримки обдарованої особистості);
- посередницьку (улагоджувати суперечки, конфлікти, урегулювати соціальні й національні розбіжності з різних питань між обдарованою особистістю та сім'єю, працівниками виховних і навчальних закладів, соціальних і педіатричних центрів підтримки обдарованих дітей та молоді, а також із суспільством у цілому).

Зазначимо, що останнім часом широкого поширення набула організація заходів підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з обдарованою молоддю, - педагогів, психологів і соціологів – локального, тобто місцевого, характеру. На базі провідних педагогічних інститутів (м. Дрезден, м. Мюнстер), соціально-педіатричних центрів та Наукової Ради з питань професійної освіти щорічно проводяться семінари, конференції, професійні курси тощо, на яких викладачі й працівники консультаційних центрів дізнаються про нові діагностичні методики обдарованості, навчаються комунікативним технікам роботи з обдарованою особистістю, навичкам кооперативного спілкування з

батьками, ознайомлюються з принципами полікультурної педагогіки, пізнають культуру національних меншин Німеччини.

Висновки. Сучасна освітня політика Німеччини в галузі сприяння розвитку обдарованої особистості керується принципами забезпечення культурної інтеграції, національної терпимості та соціальної гомогенності. Як на державному рівні, так і з боку приватної ініціативи, здійснюється психологічна та фінансова підтримка обдарованих дітей із сімей мігрантів, а також успішно функціонують програми спеціальної підготовки фахівців у галузі інтеркультурної педагогіки. Перспективною галуззю досліджень може стати вивчення авторських методик подолання культурних і національних бар'єрів у обдарованих школярів та студентів із сімей мігрантів.

Література:

1. Садикова О. Основні етапи розвитку інтеркультурного виховання у сучасній системі освіти Німеччини / О. Садикова // *Порівняльна професійна педагогіка: наук. журнал* / За ред. Н. М. Бідюк. – К. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – с. 67 – 74.
2. Berger H. *Die Welt vor meiner Tür. Kinder erforschen ihre Umgebung* / H. Berger. – Weinheim/Beltz, 1989. – S. 20–31.
3. Diem I. *Erziehung und Migration* / I. Diem, F.-O. Radtke // *Grundriß der Pädagogik*. – Bd. 3. – 1999. – S. 78–89.
4. Heinbockel A. *Hochbegabte. Erkennen, Probleme, Lösungswege* / A. Heinbockel. – Münster, 2001. – 169 S.
5. Nieke W. *Multikulturelle Gesellschaft und interkulturelle Erziehung. Zur Theoriebildung in der Ausländerpädagogik* / W. Nieke // *Die Deutsche Schule*. – № 4. – 1986. – S. 462–473.

References:

1. Sadykova O. *Osnovni etapy rozvytku interkulturnogo vykhovannya u suchasniy systemi osvity Nimechiny* / O. Sadykova // *Porivnjalna profesiyna pedagogika: nauk. journal* / Za red. N.M.Bidyuk. – K. - Khmelnytskyi: KNU, 2012. – s. 67 – 74.
2. Berger H. *Die Welt vor meiner Tür. Kinder erforschen ihre Umgebung* / H. Berger. – Weinheim/Beltz, 1989. – S. 20–31.
3. Diem I. *Erziehung und Migration* / I. Diem, F.-O. Radtke // *Grundriß der Pädagogik*. – Bd. 3. – 1999. – S. 78–89.
4. Heinbockel A. *Hochbegabte. Erkennen, Probleme, Lösungswege* / A. Heinbockel. – Münster, 2001. – 169 S.
5. Nieke W. *Multikulturelle Gesellschaft und interkulturelle Erziehung. Zur Theoriebildung in der Ausländerpädagogik* / W. Nieke // *Die Deutsche Schule*. – № 4. – 1986. – S. 462–473.